

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι γνωστό σε όλους και ιδιαίτερα σε μας τους δασκάλους ότι οι μαθητές τις περισσότερες φορές δυσκολεύονται και δυσανασχετούν, όταν έρχεται η στιγμή να διατυπώσουν γραπτά τις σκέψεις τους για ένα θέμα. Η άνεσή τους στον προφορικό λόγο δύσκολα μετατρέπεται σ' ένα σωστά δομημένο γραπτό κείμενο. Παρόλ' αυτά η πολυετής μας εμπειρία δείχνει ότι η γραπτή έκφραση των μαθητών είναι δυνατόν να καλλιεργηθεί κατάλληλα. Η μεθοδική καθοδήγησή τους μπορεί να αποφέρει θετικά αποτελέσματα, ώστε να βελτιωθεί και να προαχθεί η ικανότητα της γραπτής τους έκφρασης και να αξιοποιηθούν η φαντασία και ο αυθορμητισμός τους.

Μια άλλη σημαντική επισήμανση είναι επίσης ότι οι μαθητές πολλές φορές γνωρίζουν μηχανικά τουλάχιστον τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη σωστή γραπτή έκφραση. Αυτό όμως φαίνεται ότι δεν επαρκεί. Οφείλουμε, λοιπόν, να τις υπενθυμίζουμε με υπομονή και επιμονή μέχρι να τις εμπεδώσουν και να φθάσουν στο σημείο να διατυπώνουν σωστά τη σκέψη τους στο "χαρτί"· ένα "ταξίδι" που μπορεί να φαντάζει δύσκολο, αλλά μπορούμε να σας διαβεβαιώσουμε ότι δεν είναι ακατόρθωτο.

- ◆ Το βιβλίο αυτό λοιπόν αποτελεί μια ολοκληρωμένη και σύγχρονη πρόταση για την εμπέδωση των βασικών αρχών του γραπτού λόγου, η οποία συμβαδίζει απόλυτα με το πνεύμα των νέων σχολικών αναλυτικών προγραμμάτων, αλλά και της επικοινωνιακής λειτουργίας της γλώσσας.
- ◆ Είναι λειτουργικό, γιατί στηρίζεται στη γνώση των πραγματικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι μαθητές, όπως αυτές διαπιστώνονται από τη διδακτική μας εμπειρία. Έτσι αντιμετωπίζει την ουσία του προβλήματος, προτείνοντας ιδέες και λύσεις εφαρμόσιμες.
- ◆ Προετοιμάζει κατάλληλα –παρουσιάζοντας απλά και κατανοητά το θεωρητικό υπόβαθρο αλλά και την πρακτική του εφαρμογή– τους μαθητές της Ε' και της ΣΤ' τάξης δημοτικού, ώστε να ανταποκριθούν με επιτυχία στις απαιτήσεις του γλωσσικού μαθήματος στο γυμνάσιο.

Ολοκληρώνοντας, επισημαίνουμε ότι πρόκειται για ένα βοήθημα που απευθύνεται κυρίως στους μαθητές της Ε' και της ΣΤ' τάξης του δημοτικού. Παράλληλα όμως φιλοδοξεί να καθοδηγήσει και τους γονείς στη δύσκολη προσπάθεια να κατευθύνουν τα παιδιά τους, αλλά και να αποτελέσει σημείο αναφοράς για τους συναδέλφους δασκάλους, αφορμή για εποικοδομητικό "διάλογο" μεταξύ της δικής τους και της δικής μας πολυετούς εμπειρίας.

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Το βιβλίο αποτελείται από **δύο μέρη**.

◆ Στο **πρώτο μέρος** παρουσιάζονται:

- **Η δομή του γραπτού λόγου**, δηλαδή το **Συντακτικό**, μεθοδικά και ολοκληρωμένα. Με απλό και κατανοητό τρόπο και με τη χρήση παραδειγμάτων αναλύονται **η δομή της πρότασης, της περιόδου, της παραγράφου** και του **ολοκληρωμένου κειμένου-Έκθεσης**. Επίσης, επισημαίνονται συνηθισμένα λάθη που πρέπει να αποφεύγει ο μαθητής.
- **Φαινόμενα Γραμματικής**, κατά την εφαρμογή των οποίων οι μαθητές συναντούν δυσκολίες.

◆ Στο **δεύτερο μέρος** αναπτύσσονται **εξήντα Θέματα με πλαγιότιτλους**. Κάθε Αναπτυγμένο Θέμα ακολουθείται από επεξήγηση **των δύσκολων λέξεων** και από **ασκήσεις συντακτικού και γραμματικής**, που θα βοηθήσουν το μαθητή να εξασκηθεί στην πράξη.

Το βιβλίο συνοδεύεται από ένθετο, όπου δίνονται οι **λύσεις όλων των ασκήσεων**.

Ευχαριστίες

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά το φιλόλογο και συγγραφέα κ. Δημήτρη Λούλο για τις πολύτιμες υποδείξεις και την ενθάρρυνσή του κατά το σχεδιασμό και τη συγγραφή του βιβλίου, τον εκδοτικό οίκο ΖΗΤΗ, που ανέλαβε την πρωτοβουλία της έκδοσης, τον κ. Νίκο Νικολαΐδη, που με ιδιαίτερη φροντίδα επιμελήθηκε την έκδοση και την εικονογράφηση, και τον κ. Τάσο Παπατόλη για τη σχεδίαση του εξώφυλλου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' Μέρος - Μαθαίνω τη Θεωρία

Εισαγωγικά	14
------------------	----

Παρουσίαση της δομής του γραπτού λόγου

Ενότητα Πρώτη

A. Πρόταση	15
B. Όροι της πρότασης	15
Γ. Τα είδη της πρότασης ως προς τη δομή τους	18
Δ. Εμπλουτίζω τις προτάσεις μου	20

Ενότητα Δεύτερη

A. Περίοδος	22
B. Πώς συνδέονται μεταξύ τους οι προτάσεις σε μια περίοδο	23
Γ. Λάθη που πρέπει να αποφεύγω	29

Ενότητα Τρίτη

A. Παράγραφος	31
B. Δομή της παραγράφου	31
Γ. Σύνδεση περιόδων μέσα στην παράγραφο	34
Δ. Λογική σειρά	37
Ε. Λάθη που πρέπει να αποφεύγω	40

Ενότητα Τέταρτη

A. Αναπτυγμένο Θέμα - Έκθεση	42
B. Δομή του Αναπτυγμένου Θέματος - Έκθεσης	42
Γ. Σύνδεση παραγράφων στο Αναπτυγμένο Θέμα - Έκθεση	44
Δ. Λογική σειρά	45
Ε. Λάθη που πρέπει να αποφεύγω	46
Στ. Εκφραστικά μέσα	46
Ζ. Ύφος και διατύπωση	48

Ενότητα Πέμπτη

A. Περίληψη	50
B. Πως γράφουμε περίληψη	50

Φαινόμενα Γραμματικής που χρειάζονται προσοχή

Τονισμός των λέξεων	53
Σημεία στίξης	54
Το τελικό -v	57
Παράγωγες και σύνθετες λέξεις	58
Οριστικό άρθρο	59
Ουσιαστικά	59
Επίθετα	63
Ρήματα	66
Επιρρήματα	79
Λέξεις που μπερδεύονται μεταξύ τους	79

Β' Μέρος - Εξασκούμε στην πράξη

Μερικές απλές συμβουλές	82
Τα χελιδόνια φεύγουν	83
<i>Ασκήσεις</i>	84
Πώς έμαθα να διαβάζω και να γράφω	86
<i>Ασκήσεις</i>	87
Η πρώτη μου δασκάλα	89
<i>Ασκήσεις</i>	90
Μαθητικές ανησυχίες (Παρουσιάζω ένα τεύχος του σχολικού μας περιοδικού)	92
<i>Ασκήσεις</i>	93
Ξεφυλλίζω μια εφημερίδα	95
<i>Ασκήσεις</i>	96
Γράφω ένα άρθρο στο περιοδικό του σχολείου για να παρουσιάσω ένα λογοτεχνικό βιβλίο που μου άρεσε	98
<i>Ασκήσεις</i>	99
Ο Καραγκιόζης αρχιμάγειρας (Γράφω μια σχετική σκηνή με διάλογο)	101
<i>Ασκήσεις</i>	103
Γράφω στο ημερολόγιό μου πώς γιορτάσαμε φέτος με το σχολείο μου την επέτειο της 28ης Οκτωβρίου	104
<i>Ασκήσεις</i>	106

Συμμετέχω σ' ένα διαγωνισμό έκθεσης με θέμα:	
“Επιθυμίες και όνειρα των μαθητών της Ε' και Στ' τάξης”	107
<i>Ασκήσεις</i>	109
Ένα καλύτερο αύριο (Τι μπορούμε να κάνουμε εμείς τα παιδιά για να γίνει καλύτερος ο κόσμος)	110
<i>Ασκήσεις</i>	112
Ζώα που θα ήθελα να είχα στο σπίτι μου	113
<i>Ασκήσεις</i>	114
Πώς ονειρεύομαι το σπίτι μου	116
<i>Ασκήσεις</i>	117
Η αλεπού και το τσαμπί (Γράφω μια παραλλαγή του μύθου του Αισώπου)	119
<i>Ασκήσεις</i>	120
Επίσκεψη σε ένα εργοστάσιο	121
<i>Ασκήσεις</i>	122
Ο Σαρλό στο εργοστάσιο (Γράφω μια σχετική ιστορία)	124
<i>Ασκήσεις</i>	125
Ο Καραγκιόζης εργοστασιάρχης (Αφηγούμαι την περιπέτειά του)	127
<i>Ασκήσεις</i>	128
Βόλτα στο κέντρο της πόλης παραμονή Πρωτοχρονιάς	130
<i>Ασκήσεις</i>	131
Γράμμα στον πατέρα μου που ταξιδεύει	133
<i>Ασκήσεις</i>	134
Μια ξαφνική καταιγίδα	135
<i>Ασκήσεις</i>	136
Περιγράφω την πόλη μου	138
<i>Ασκήσεις</i>	139
Συγκρίνω τη ζωή στην πόλη με τη ζωή στο χωριό	141
<i>Ασκήσεις</i>	142
Το πολίτευμα της δημοκρατίας	144
<i>Ασκήσεις</i>	145
Οι δημοκρατικές αρχές στην τάξη μας	147
<i>Ασκήσεις</i>	148
Το αγαπημένο μου άθλημα	150
<i>Ασκήσεις</i>	151

Οι Ολυμπιακοί αγώνες	153
<i>Ασκήσεις</i>	154
Παρουσιάζω τον εαυτό μου	156
<i>Ασκήσεις</i>	157
Γράφω στο περιοδικό του σχολείου ένα άρθρο με τίτλο: “Μια λαϊκή μας παράδοση”	159
<i>Ασκήσεις</i>	160
Ένα φανταστικό ταξίδι στον κόσμο	162
<i>Ασκήσεις</i>	164
Αξιοθέατα και αξιοπερίεργα της γης	166
<i>Ασκήσεις</i>	168
Παρακολουθώ μια παράσταση τσίρκου	169
<i>Ασκήσεις</i>	170
Επιτέλους χιόνισε	172
<i>Ασκήσεις</i>	173
Οι Αλκυονίδες μέρες	175
<i>Ασκήσεις</i>	176
Η αγαπημένη μου εποχή	178
<i>Ασκήσεις</i>	179
Η Άνοιξη	181
<i>Ασκήσεις</i>	182
Περιμένοντας τον καινούριο μου ηλεκτρονικό υπολογιστή	184
<i>Ασκήσεις</i>	185
Ένα πάρτι γενεθλίων μου με καλεσμένους ήρωες των παραμυθιών	187
<i>Ασκήσεις</i>	188
Το μαγικό φίλτρο (Συνεχίζω την ιστορία)	190
<i>Ασκήσεις</i>	192
Τι θέλω να γίνω, όταν μεγαλώσω	193
<i>Ασκήσεις</i>	194
Η οικογένειά μου	196
<i>Ασκήσεις</i>	197
Ο καλύτερός μου φίλος	199
<i>Ασκήσεις</i>	200

Πώς περνάω τον ελεύθερό μου χρόνο	202
<i>Ασκήσεις</i>	203
Κυριακή πρωί στο ζωολογικό κήπο	205
<i>Ασκήσεις</i>	207
Ένα ταξίδι με αεροπλάνο	208
<i>Ασκήσεις</i>	209
Επίσκεψη με το σχολείο στο αρχαιολογικό μουσείο	211
<i>Ασκήσεις</i>	212
Στον κινηματογράφο	214
<i>Ασκήσεις</i>	215
Σπίτι για πέντε (Συνεχίζω την ιστορία)	217
<i>Ασκήσεις</i>	219
Πώς πέρασα τις Απόκριες	220
<i>Ασκήσεις</i>	221
Γράφω ένα γράμμα σε μια φίλη μου και της αφηγούμαι πώς πέρασα τις διακοπές του Πάσχα	223
<i>Ασκήσεις</i>	225
Γράφω στο περιοδικό του σχολείου ένα άρθρο σχετικά με τις θετικές και τις αρνητικές πλευρές της τηλεόρασης	226
<i>Ασκήσεις</i>	228
Γράφω ένα γράμμα σ' ένα φίλο μου και του αφηγούμαι πώς περνάω τις καλοκαιρινές μου διακοπές	229
<i>Ασκήσεις</i>	231
Γράφω ένα άρθρο στο περιοδικό του σχολείου με θέμα τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα από τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών	232
<i>Ασκήσεις</i>	234
Γράφω μια επιστολή προς το δήμαρχο της πόλης μου και του ζητάω εκ μέρους της τάξης μου να μετατρέψει σε πεζόδρομο το δρόμο μπροστά από το σχολείο μας	235
<i>Ασκήσεις</i>	236
Γράφω ένα άρθρο στο περιοδικό του σχολείου στο οποίο: α) παρουσιάζω συνοπτικά το πρόβλημα της μόλυνσης του περιβάλλοντος και τις συνέπειές του και β) αναφέρω πώς μπορούμε εμείς τα παιδιά να συμβάλλουμε στην προστασία του περιβάλλοντος	238
<i>Ασκήσεις</i>	240
Γράφω ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου με θέμα τις εντυπώσεις μου από την επίσκεψη στη Βουλή των Ελλήνων που πραγματοποίησε η τάξη μου	241
<i>Ασκήσεις</i>	243

Το αίνιγμα της πέτρινης γενειάδας (<i>Συνεχίζω την ιστορία</i>)	244
<i>Ασκήσεις</i>	246
Έρχονται τα Χριστούγεννα	248
<i>Ασκήσεις</i>	249
Επίσκεψη σ' ένα εργαστήριο ζωγραφικής	251
<i>Ασκήσεις</i>	252
Γράφω μια επιστολή προς το δήμαρχο της πόλης μου εκ μέρους των μαθητών της ΣΤ' τάξης και του ζητώ να διαμορφώσει στη γειτονιά μου ένα πάρκο, με γήπεδα μπάσκετ και ποδοσφαίρου	254
<i>Ασκήσεις</i>	255
Εμένα με νοιάζει (<i>Συνεχίζω την ιστορία</i>)	257
<i>Ασκήσεις</i>	259
Γράφω ένα άρθρο στην εφημερίδα του σχολείου με θέμα: "Ελλάδα και Ευρωπαϊκή Ένωση"	261
<i>Ασκήσεις</i>	263
Βιβλιογραφία	265
Βιογραφικό του συγγραφέα	267

Α' ΜΕΡΟΣ

ΜΑΘΑΙΝΩ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ

Εισαγωγικά

Δύο πράγματα χρειαζόμαστε για να γράψουμε ένα ολοκληρωμένο, σαφές και κατανοητό κείμενο: **ιδέες** και σωστή **γνώση της δομής του γραπτού λόγου** (δηλαδή του **συντακτικού** και της **γραμματικής**).

Ιδέες αποκτούμε από την καθημερινή μας εμπειρία, από τις συζητήσεις μας με τους άλλους, διαβάζοντας βιβλία, περιοδικά και εφημερίδες, παρακολουθώντας ραδιόφωνο και τηλεόραση, κινηματογράφο, θέατρο κτλ. Μ' αυτόν τον τρόπο διαμορφώνουμε άποψη για διάφορα θέματα και αναπτύσσουμε την προσωπικότητά μας, όπως λέμε. Για να γράψουμε δηλαδή, πρέπει να έχουμε κάτι να πούμε. Προς αυτή την κατεύθυνση πιστεύουμε ότι θα σε βοηθήσει αποτελεσματικά το δεύτερο μέρος του βιβλίου που έχεις στα χέρια σου, στο οποίο αναπτύσσεται μια μεγάλη ποικιλία σύγχρονων Θεμάτων. Οι ιδέες λοιπόν είναι η πρώτη προϋπόθεση.

Δεν αρκεί όμως μόνο αυτό. Για να διατυπώσουμε σωστά τις ιδέες μας, πρέπει να γνωρίζουμε καλά τη δομή του γραπτού λόγου. Μόνο έτσι θα μπορέσουμε να εκφράσουμε σωστά αυτά που έχουμε στο μυαλό μας. Το γράψιμο ενός κειμένου μοιάζει με την κατασκευή ενός παζλ. Για να συνθέσουμε το παζλ, πρέπει το κάθε κομμάτι να τοποθετηθεί στη σωστή θέση. Αν κάνουμε λάθος σε οποιοδήποτε σημείο, αυτό θα επηρεάσει την τελική εικόνα. Το ίδιο συμβαίνει και με το κείμενο. Αν δε συντάξουμε σωστά τις λέξεις πρώτα σε μικρότερες και κατόπιν σε μεγαλύτερες ενότητες, το τελικό αποτέλεσμα θα είναι ασαφές και δυσνόητο. Γι' αυτό, λοιπόν, στο πρώτο μέρος του βιβλίου προσπαθούμε να παρουσιάσουμε με απλό και κατανοητό τρόπο τη δομή του γραπτού λόγου, ξεκινώντας από την πρώτη βασική ενότητα που είναι η πρόταση και φτάνοντας σταδιακά μέχρι τη σωστή σύνταξη ενός ολοκληρωμένου κειμένου, δηλαδή μιας Έκθεσης. Στη συνέχεια, παραθέτουμε με πίνακες και ορισμένους βασικούς κανόνες γραμματικής και ορθογραφίας, στην εφαρμογή των οποίων μπορεί να συναντήσεις δυσκολίες.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΟΥ ΓΡΑΠΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

Ενότητα Πρώτη

A Πρόταση

Εγώ τρέχω.
Εσύ χτύπησες.
Ο πατέρας κοιμάται.
Η αγελάδα βόσκει.

Είναι μερικοί μόνο από τους πολυάριθμους συνδυασμούς λέξεων που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι στην καθημερινή τους ζωή, κατά τη διάρκεια της προφορικής ή της γραπτής παραγωγής λόγου, με έναν και μοναδικό σκοπό: την **επικοινωνία**.

Επικοινωνούμε μεταξύ μας σχηματίζοντας κατάλληλους συνδυασμούς λέξεων. Κατορθώνουμε έτσι να συνεννοούμαστε και να αντιλαμβανόμαστε το απαραίτητο νόημα. Ο πιο απλός συνδυασμός λέξεων είναι η **πρόταση**.

Πρόταση είναι μια οργανωμένη ομάδα λέξεων, η οποία εκφράζει μόνο ένα νόημα, με σύντομη τις περισσότερες φορές διατύπωση.

B Όροι της πρότασης

Ρήμα, υποκείμενο

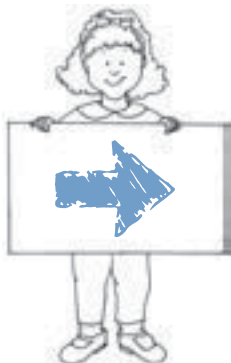
Το **ρήμα** είναι η λέξη που δείχνει ότι ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα κάνει κάτι ή παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

- Ρίχνοντας μια ματιά στις προτάσεις μας, παρατηρούμε ότι ρήματα είναι οι λέξεις: **τρέχω, χτύπησες, κοιμάται, βόσκει**.

Το **υποκείμενο** είναι η λέξη που δείχνει ποιος κάνει κάτι ή ποιος παθαίνει κάτι ή ποιος βρίσκεται σε μια κατάσταση.

- Στις προτάσεις μας υποκείμενα είναι οι λέξεις: **Εγώ, εσύ, ο πατέρας, η αγελάδα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

α) Μερικές φορές το **υποκείμενο** παραλείπεται (συνήθως στο α' και β' πρόσωπο του ενικού και του πληθυντικού), όταν μπορούμε εύκολα να το εννοήσουμε π.χ. γέλασα (εγώ), χτύπησες (εσύ), τρέξαμε (εμείς), διαβάσατε (εσείς).

β) Για να βρούμε το υποκείμενο (Υ) σε μια πρόταση, κάνουμε την ερώτηση **ποιος (ποιοι)** μαζί με το ρήμα π.χ.

ποιος τρέχει; ➡ Εγώ = Υ

ποιος κοιμάται; ➡ ο πατέρας = Υ

ποιος χτύπησε; ➡ Εσύ = Υ

ποιος βόσκει; ➡ η αγελάδα = Υ

γ) Τα **ρήματα** είναι απαραίτητα για να σχηματίσουμε προτάσεις με ολοκληρωμένο νόημα. **Πρόταση χωρίς ρήμα δεν υπάρχει** (μερικές φορές βέβαια το ρήμα εννοείται, όπως θα δούμε παρακάτω).

Κατηγορούμενο

Ο Γιώργος είναι **μαθητής**.

Ο Νίκος έγινε **δάσκαλος**.

Ο Κώστας εκλέχτηκε **βουλευτής**.

Το βιβλίο φαίνεται **ενδιαφέρον**.

Παρατηρώ ότι σε καθεμιά από τις διπλανές προτάσεις, εκτός από το ρήμα και το υποκείμενο, υπάρχει μια ακόμη λέξη –**μαθητής, δάσκαλος, βουλευτής, ενδιαφέρον**– που αναφέρεται στο υποκείμενο. Η λέξη αυτή λέγεται **κατηγορούμενο**.

Ορισμός

Κατηγορούμενο είναι η λέξη εκείνη της πρότασης, η οποία ακολουθεί μετά από ορισμένα ρήματα, όπως π.χ. **είμαι, γίνομαι, εκλέγομαι, φαίνομαι** και δίνει στο υποκείμενο μια ιδιότητα ή μια ποιότητα ή το εντάσσει σε μια κατηγορία.

- Κατηγορούμενο υπάρχει σε μια πρόταση μόνο μετά από συγκεκριμένα ρήματα, που λέγονται **συνδετικά**.
- Τα ρήματα αυτά είναι: **είμαι, γίνομαι, φαίνομαι, θεωρούμαι, λέγομαι, ονομάζομαι, εκλέγομαι** και άλλα που έχουν παρόμοια σημασία.

Αντικείμενο

Η μητέρα καθαρίζει **πατάτες**.

(Εγώ) Παίζω **κρυφτό**.

Ο πατέρας διαβάζει **εφημερίδα**.

Η Ελένη συνάντησε **τη Μαρία**.

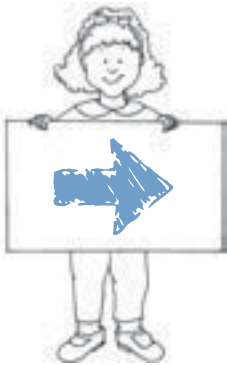

Παρατηρώ ότι σε καθεμιά από τις διπλανές προτάσεις, εκτός από το ρήμα και το υποκείμενο, υπάρχει μια ακόμη λέξη –*πατάτες, κρυφτό, εφημερίδα, τη Μαρία*– που έχει σχέση με το ρήμα. Η λέξη αυτή λέγεται **αντικείμενο**.

Ορισμός

Αντικείμενο είναι η λέξη εκείνη της πρότασης, η οποία δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει, δηλαδή πηγαίνει, η ενέργεια του ρήματος.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

α) Για να βρούμε το αντικείμενο (Α) σε μια πρόταση κάνουμε την ερώτηση **τι ή ποιον (ποιους)** μαζί με το ρήμα π.χ.

τι καθαρίζει; ➡ πατάτες = Α

τι παίζω; ➡ κρυφτό = Α

τι διαβάζει; ➡ εφημερίδα = Α

ποιον συνάντησε; ➡ τη Μαρία = Α

β) Αντικείμενο δεν έχουν όλα τα ρήματα π.χ.

Η Κατερίνα έρχεται.

Ο Αντώνης κοιμάται.

Τα ρήματα που έχουν αντικείμενο λέγονται **μεταβατικά**, ενώ τα ρήματα που δεν έχουν αντικείμενο λέγονται **αμετάβατα**.

γ) Μερικά ρήματα έχουν δύο αντικείμενα. Τα ρήματα αυτά λέγονται **δίππρωτα** π.χ.

*Η μητέρα έδωσε **το βιβλίο στον πατέρα**.*

➡ **το βιβλίο** είναι το ένα αντικείμενο, **στον πατέρα** είναι το δεύτερο αντικείμενο.

*Ο δάσκαλος διδάσκει **μαθηματικά στους μαθητές**.*

➡ **μαθηματικά** είναι το ένα αντικείμενο, **στους μαθητές** είναι το δεύτερο αντικείμενο.

δ) Για να βρούμε το δεύτερο αντικείμενο σε μια πρόταση, κάνουμε την ερώτηση **σε ποιον (ποιους)** μαζί με το ρήμα π.χ.

σε ποιον έδωσε; ➡ στον πατέρα = Α

σε ποιους διδάσκει; ➡ στους μαθητές = Α

- Το αντικείμενο που βρίσκουμε, όταν κάνουμε την ερώτηση **τι ή ποιον (ποιους)** μαζί με το ρήμα, λέγεται **άμεσο**.
- Το αντικείμενο που βρίσκουμε, όταν κάνουμε την ερώτηση **σε ποιον (ποιους)** μαζί με το ρήμα, λέγεται **έμμεσο**.
- Όταν δύο αντικείμενα συνδέονται μεταξύ τους με **και** είναι όμοια, δηλαδή είναι και τα δύο άμεσα ή και τα δύο έμμεσα π.χ.

Αγόρασα ένα τετράδιο **και** ένα μολύβι.

➔ **Αντικείμενα** = ένα τετράδιο **και** ένα μολύβι: είναι και τα δύο άμεσα, γιατί απαντούν στην ερώτηση τι αγόρασα.

Επικοινωνήσα με τη μητέρα μου **και** με την αδελφή μου.

➔ **Αντικείμενα** = με τη μητέρα μου **και** με την αδελφή μου: είναι και τα δύο έμμεσα, γιατί απαντούν στην ερώτηση με ποιον επικοινωνήσα.

Συμπέρασμα

Το ρήμα, το υποκείμενο, το κατηγορούμενο και το αντικείμενο είναι οι βασικοί όροι της πρότασης.

Γ Τα είδη των προτάσεων ως προς τη δομή τους

Απλή πρόταση

Ο καιρός φαίνεται καλός. ➔ Y+P+K

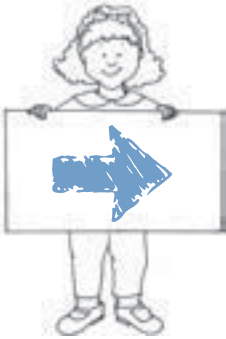
Η μητέρα φυτεύει λουλούδια. ➔ Y+P+A

Παρατηρώ ότι καθεμιά από τις διπλανές προτάσεις αποτελείται από ρήμα, υποκείμενο και κατηγορούμενο ή αντικείμενο. Οι προτάσεις αυτές λέγονται **απλές**.

Ορισμός

Απλή λέγεται μια πρόταση που έχει μόνο υποκείμενο, ρήμα και κατηγορούμενο ή αντικείμενο.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Επειδή ένα ρήμα μπορεί να είναι αμετάβατο, η απλή πρόταση μερικές φορές έχει μόνο υποκείμενο και ρήμα.

π.χ. Το δελφίνι κολυμπάει. → Υ+Ρ

Ελλιπτική πρόταση

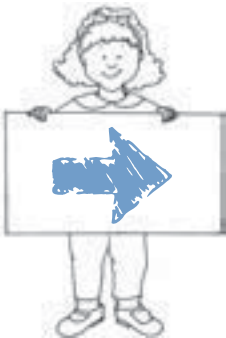
- Τι γράφεις; (εννοείται το Υ = εσύ)
- Μια έκθεση. (εννοούνται το Ρ = γράφω και το Υ = εγώ)

Παρατηρώ ότι από τις διπλανές προτάσεις λείπουν κάποιος ή κάποιοι από τους βασικούς όρους. Οι προτάσεις αυτές λέγονται **ΕΛΛΙΠΤΙΚΕΣ**.

Ορισμός

ΕΛΛΙΠΤΙΚΗ λέγεται μια πρόταση, όταν λείπει κάποιος από τους βασικούς της όρους, συνήθως το υποκείμενο ή το ρήμα, γιατί εννοείται από τα συμφραζόμενα, δηλαδή από αυτά που έχουμε πει ή γράψει προηγουμένως.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Οι ελλιπτικές προτάσεις είναι συνηθισμένες στον προφορικό λόγο και σε σύντομα κείμενα, στα οποία θέλουμε να κάνουμε οικονομία λέξεων π.χ. σε μικρές αγγελίες ή σε τηλεγραφήματα.

Επαυξημένη πρόταση

Ο φίλος μου αγόρασε πριν από λίγες μέρες έναν πολύ όμορφο παπαγάλο.

Οι μαθητές της Ε΄ τάξης στόλισαν την αίθουσα με πολύχρωμες γιρλάντες για τα Χριστούγεννα.

Παρατηρώ ότι καθεμιά από τις διπλανές προτάσεις εκτός από τους βασικούς όρους περιέχει και ορισμένες άλλες λέξεις που τους συμπληρώνουν. Οι προτάσεις αυτές λέγονται **επαυξημένες**.

Ορισμός

Επαυξημένη λέγεται μια πρόταση, η οποία εκτός από τους βασικούς όρους, περιέχει και άλλους **δευτερεύοντες όρους** που προσδιορίζουν τους βασικούς όρους, δηλαδή μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες γι' αυτούς. Οι δευτερεύοντες αυτοί όροι λέγονται **προσδιορισμοί**. Οι **προσδιορισμοί** μπορεί να είναι ουσιαστικά, επίθετα, αντωνυμίες, ενεργητικές ή παθητικές μετοχές, επιρρήματα και φράσεις με πρόθεση (εμπρόθετοι προσδιορισμοί*).

Δ Εμπλουτίζω τις προτάσεις μου

Παρατηρώ προσεκτικά πώς εμπλουτίζονται οι παρακάτω απλές προτάσεις:

Η Άννα τρέχει.

Η Άννα τρέχει βιαστικά προς το μέρος της ανυπόμονης μητέρας της.

- ➔ • βιαστικά = επίρρημα,
- προς το μέρος = εμπρόθετος προσδιορισμός,
- της ανυπόμονης μητέρας της = επίθετο+ουσιαστικό+αντωνυμία.

Ο πατέρας κοιμάται.

Ο πατέρας, κουρασμένος από τη δουλειά, **κοιμάται** βαθιά στο ήσυχο και σκοτεινό υπνοδωμάτιο.

- ➔ • κουρασμένος = παθητική μετοχή,
- από τη δουλειά = εμπρόθετος προσδιορισμός,
- βαθιά = επίρρημα,
- στο ήσυχο και (στο) σκοτεινό υπνοδωμάτιο = εμπρόθετοι προσδιορισμοί.

* **Εμπρόθετο προσδιορισμό** ονομάζουμε μια πρόθεση μαζί με ένα ουσιαστικό, αντωνυμία ή επίθετο π.χ. στην εξοχή, στον άρρωστο, από το σχολείο, με τη μικρή μου αδελφή, για σένα, προς την αντίθετη πλευρά, υπό το μηδέν κ.ά.

Ο Γιώργος, ο αδελφός μου, **είναι** ο πιο έξυπνος και επιμελής **μαθητής** αυτής της τάξης.

Ο Γιώργος είναι μαθητής.

- ➔ • ο αδελφός μου = ουσιαστικό+αντωνυμία,
- ο πιο έξυπνος και επιμελής = επίθετα,
- αυτής = αντωνυμία,
- της τάξης = ουσιαστικό.

Η ξαδέλφη μου, **η Ελένη**, χθες επιστρέφοντας από το σχολείο, **συνάντησε** στο δρόμο τη φίλη της, **τη Μαρία**.

Η Ελένη συνάντησε τη Μαρία.

- ➔ • η ξαδέλφη μου = ουσιαστικό+αντωνυμία,
- χθες = επίρρημα,
- επιστρέφοντας = ενεργητική μετοχή,
- από το σχολείο = εμπρόθετος προσδιορισμός,
- στο δρόμο = εμπρόθετος προσδιορισμός,
- τη φίλη της = ουσιαστικό+αντωνυμία.

Προσοχή!

Όταν εμπλουτίζουμε μια πρόταση, δε βάζουμε άλλο ρήμα, γιατί τότε σχηματίζουμε δεύτερη πρόταση!

Συμπέρασμα

Όταν γράφω ένα κείμενο, είναι σημαντικό να εμπλουτίζω τις προτάσεις μου, ώστε να γίνονται πιο σαφείς και περιεκτικές, αλλά και πιο καλαίσθητες.

Απλή συμβουλή
για το γράψιμο

Η καλοδιατυπωμένη και εμπλουτισμένη πρόταση είναι το πρώτο βήμα, για να γράψω ένα ολοκληρωμένο κείμενο.

